

Савчук Наталія Володимирівна,
д.е.н., професор,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»;
Гриджук Дмитро Миколайович,
к.е.н, доцент,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

УКРАЇНЬСЬКА БАНКІВСЬКА СИСТЕМА НА ШЛЯХУ ДО ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР: ПРОБЛЕМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

***Анотація:** Процес формування глобальної фінансової системи є пов'язаним з інтеграцією фінансової системи окремої країни в європейський та світовий фінансовий простір. Глобалізація фінансового ринку є складовою глобалізації економіки. Банківський сектор як національного, так і світового масштабу є головним зв'язуючим ланцюжком економіки країни з фінансовим світом. Це з одного боку, а з іншого боку, банківський сектор, як і сама банківська система, виступають кровотворним органом економіки, і ні в якому разі, не можуть бути поза межами цього процесу. Банківська система України сьогодні проходить етап реформування і реструктуризації. Зазначені процеси аж ніяк не можуть відбуватися без впливу світових тенденцій, при цьому вони також є пов'язаними із так званими внутрішніми традиціями.*

***Ключові слова:** фінансовий сектор, фінансовий ринок, банки, банківська система, глобалізація, інтеграція.*

Сьогодні покращення кількісних та якісних характеристик розвитку фінансового сектору є важливим завданням державного регулювання фінансової системи України. А це вимагає прийняття ефективних та адекватних управлінських рішень задля пошуків підходів і правильних методів на шляху інтеграційних процесів з урахуванням складнощів зовнішнього фінансового середовища.

Останніми часом в світі спостерігається процес значного зростання масштабів та посилення ролі світового фінансового ринку. Глобалізаційні процеси, що відбуваються в світовому фінансовому середовищі є пов'язаними з розвитком та зміною інституційної структури ринку. Саме ці процеси здійснюють значний вплив на розвиток економіки не тільки окремої країни, а і на цілі регіони. Все це призводить до певних змін в процесі руху світового капіталу. Саме цей рух не може здійснюватись опосередковано. Він є цілком залежним від діяльності внутрішніх та міжнародних фінансових посередників. Серед останніх слід звернути особливу увагу на банківський сегмент фінансового посередництва, якій є найстарішим в світі і якій утворився ще в давні часи задля задоволення потреб як позичальників, так і кредиторів.

Україна 27 років тому стала незалежною державою. Україні дісталася практично найпотужніша промислова база, розвинутий аграрний сектор, ефективна і перспективна наукова школа в багатьох галузях знань і головне – людський потенціал, чи не кращий серед сусідів колишнього Радянського Союзу. Ми пережили кримінальні 90-ті роки, роки стагнації, чотиризначної гіперінфляції, політичні невизначеність на фоні кількох революцій і т. ін. Можна перелічувати цифри, але у суперечності з економічними законами розвитку ще не вдалося побудувати щасливе майбутнє жодному цивілізованому суспільству. Критична залежність від експортно-орієнтованої продукції, сировинних ринків, корупція, злиття політики з бізнесом, низька продуктивність праці і приховане безробіття нікуди не зникли. Каталізаторами структурних змін не стали ні Помаранчева революція, ні глобальна фінансова криза 2008-2009 років, ні Революція гідності. Анексія ж Криму та війна на сході України лише поглибили соціально-економічні проблеми.

Економіка прогнозовано відреагувала на всі негаразди і проблеми, особливо на зволікання з реформами. У 2015 році через девальвацію доларовий показник ВВП вперше за 10 років опустився нижче позначки в \$100 млрд і майже зрівнявся з результатами 2005-го. Лише за останні два роки маємо падіння ВВП країни на 17%, що ставить Україну на рівень найбідніших країн світу (4). В останньому рейтингу економічної свободи вона посідає 162-е місце з 178 країн світу і останнє серед європейських країн (5), а у Глобальному інноваційному індексі — лише 56-у сходинку зі 141 країни (6). Такі позиції підтверджують думку багатьох експертів, які наводять прикрі цифри: 78% бізнесменів не задоволені інвестиційним кліматом (7), бо частка інвестицій у країну не перевищує 10% замість прийнятних 20-25%; лише у банківській системі бізнес втратив понад 300 млрд грн. І хоча протягом 2016 — початку 2017 року ми спостерігали певне незначне зростання економіки (рівень інфляції скоротився майже у 3 рази — до 13,5% у I кварталі 2017-го), люди в Україні продовжували зубожіти (тільки тарифи на газ для населення зросли більше ніж у 8 разів, а електроенергії — у 4 рази), втрачаючи роботу, свої можливості набувати освіти і вдосконалюватися, розширювати світогляд і змогу побачити, як варто жити, аби бути впевненому у стабільному “завтра” — власному і своїх дітей.

Сучасні економісти досить добре розуміють механізм функціонування економічної системи, проте не завжди вміють або хочуть користуватися плодами наукової думки, намагаючись на користь маркетинговим технологіям ліквідувати такі перепони, як раціональна свідомість, звичка критично мислити і мати глибинні наукові енциклопедичні знання. Навіть економічний успіх тієї чи іншої країни не залежить напряду від потенціалу економічної науки, яким вона володіє. Прикладом може стати в цьому питанні Японія, яка аж ніяк не виступає в як законодавець «економічної моди», вже не перше десятиліття вражає всіх економічними дивами. Останнім часом цим шляхом рухається і Китай. Тобто все зазначене вище свідчить про те, що всі вони оволоділи мистецтвом застосовувати досягнення економічної думки до конкретних ситуацій. І ще – далеко не вся

економічна наука потрібна для досягнення відмінних практичних результатів. Як відзначав Дж. Сорос, запорука ефективної роботи полягає насамперед у вмілому поєднанні науки і прагматизму. Тож, якщо реально буде обрано і реалізовано стратегію інноваційного прориву, коли сили науки, бізнесу, освіти і держави концентруватимуться на освоєнні і поширенні базисних інновацій нового століття, століття постіндустріального суспільства, в Україні з'явиться шанс радикально модернізувати не тільки провідні галузі економіки, а й соціум в цілому.

Особливої уваги потребує державна підтримка вітчизняних інвесторів, які, в свою чергу, готові мислити по-державному, проявляти не удаваний, а здоровий патріотизм, і вкладати реальні кошти в розвиток і української промисловості, і українського суспільства. Нещодавно служби держстатистики оприлюднили дані з іноземних інвестицій в Україну, починаючи з 2014 року. Безперечно, невтішно, тому що воєнний конфлікт і супутні ризики сильно вдарили по цьому процесу і досі продовжують впливати на бажання іноземного капіталу брати участь в економіці країни. Так, за 2015 рік загальний обсяг інвестицій (\$41,1 млрд) скоротився порівняно з 2014-м і залишився практично таким самим і протягом 2016-го (\$42,8 млрд) (9). Наразі цей показник все ж таки повертається до довоєнного рівня, хоча позитивна динаміка у теперішньому періоді ще досить незначна.

При цьому інвестиції, які дійсно допоможуть запуснути "серце" вітчизняної економіки, стабілізувати ринок праці, відродити комунальний сектор по всій країні, наповнити місцеві бюджети, повинні мати певні преференції, закріплені правовими актами. І тільки після того, як реальний сектор економіки почне планомірно і постійно забезпечувати зростання ВВП, а не просто «латати дірки» і поповнювати свої обігові кошти, тільки тоді почнеться справжня модернізація народного господарства, яка й спричинить за собою поступове збільшення обсягів кредитування в класичному сенсі, оновить процеси проектного фінансування і консорціумного кредитування.

Особливої уваги потребує фінансова система країни, кровотворною артерією якої, як і економіки в цілому, є банківська система. Бажання запровадити найкраще в функціонуванні банківської системи розпочиналося разом із становленням економічного і політичного суверенітету держави не тільки з перереєстрації комерційних банків саме в Україні, а й акціонування новими власниками, з подолання об'єктивних економічних труднощів, що виникали на перших кроках до ринкової економіки, кримінального переділу ринку, тощо. Протягом цих десятиріч (починаючи з 1991 року) у країні було створено до 183 банків, серед яких значна частина дрібних, так званих «кишенькових», орієнтованих на обслуговування попиту у короткострокових кредитних ресурсах, не завжди прозору гру на інфляційних процесах в економіці, та ін. Продовж років незалежності сталися і грошова реформа, і входження на фінансових ринок України іноземного банківського капіталу (тільки з 1994 по 1996 років було зареєстровано 14 банків з іноземними материнськими структурами), і надшвидкі

темпи залучення приватного капіталу, який мав на меті власні вигоди, і поява новітніх банківських технологій та інноваційних управлінських рішень, що дали змогу здійснити інноваційний прорив у фінансовому секторі, і злам після кризи 2008-2009 років довіри суспільства до банків як порадників і помічників бізнесу і населення.

За 2016 рік кількість банків в Україні зменшилась з 117 до 96. З січня 2017 року по липень 2017 року кількість банків скоротилась з 96 до 89. На сьогодні в Україні працюють 38 банків з іноземним капіталом, в тому числі 17 з них із 100 відсотковим іноземним капіталом. І ще одна тенденція, доля держави в банківській системі становить більше 50%, 55% за активами, біля 51% по активам юридичних осіб і 61% по депозитам фізичних осіб. Існує імовірність поступового збільшення зазначених показників. (8.) Незважаючи на те, що намітилась певна стабілізація у вигляді скорочення загальної збитковості діючих банків в 3,3 рази порівняно з 2015 роком, банківська система України не відповідає вимогам щодо виконання своєї основної функції – бути кровотворною системою економіки в державі. Орієнтиром подальшої ефективної діяльності банківської системи повинні стати ринкові процеси, які стимулюватимуть підвищення непроцентних доходів банків і появу в банківському бізнесі нових інструментів, нових технологій та якіснішого обслуговування (21, с55-58).

Достеменно відомо, що першочерговими завданнями Стратегії реформування банківської системи до 2020 року названі очищення банківської системи від неплатоспроможних і недобросовісних банків, а також до капіталізації решти фінансових установ, які цього потребують. Серед пріоритетів слід окремо виділити процес відновлення і зміцнення довіри до банківської системи, як з боку бізнесу, так і з боку домогосподарств, тобто, населення. Для виконання поставлених завдань існує рецепт трьох «П», про який згадували ще на екстреному Економічному саміті у Києві в березні 2014 року. Це прості істини: професіоналізм, порядність і патріотизм. Саме це повинно бути головним меседжем для будь-якого із спікерів фінансового ринку.

Звичайно, порятунок фінансової системи неможливий без подолання політичної кризи. Самі фінансові установи не впораються із завданням відновлення довіри до фінансових інструментів, повернення людям впевненості, що банківська система захистить їхні заощадження і бізнес. Потрібна програма дій з чіткими строками подолання кризи – тобто, розуміння того, скільки часу триватиме скрута, допоможе і банкам, і людям легше пережити її. Для реального втілення багатьох ідей, думок і пропозицій потрібні не тільки комплексність і цілісність реформаторських стратегій у всіх сегментах економіки країни. Насамперед необхідний деталізований план впровадження цих реформ, чому сприятимуть:

- 1) всебічна підтримка інвесторів і захист інвестиційних коштів;
- 2) моніторинг ринку праці для запобігання зростанню безробіття;
- 3) забезпечення національних інтересів і національної безпеки через вступ до НАТО;

4) стимулювання споживання, а не накопичення, і саме товарів українського виробництва, до сприятиме активізації обігу коштів;

5) синергія людських ресурсів і правильної інноваційної політики в усіх сферах життєдіяльності;

6) побудова публічних комунікацій реформ.

Ланцюжок реформаторських дій досить простий. Він полягає в комфортності умов розвитку підприємництва, в тому числі АПК – здоровій фіскальній політиці, створенні нових робочих місць, відновленні платоспроможності населення шляхом запровадження оптимальної політики в сфері накопичень, фінансовій підтримці потужностей експортно-орієнтованих і життєзабезпечуючих виробництв, а також, в низькій волатильності курсової політики національної валюти.

Ефективну банківську систему творять не фінансові інститути з певним рівнем прибутку, гарними показниками діяльності, новітніми методами, типу інфляційне таргетування. Ефективну банківську систему творять довіра, моральні чесноти кожного з учасників ринку і закони. Саме тоді і й англосаксонська модель банківського бізнесу замінить німецький консерватизм, і стандарти Базеля будуть прискорено імплементовані, і штучний «банкопад» не вигідно буде підтримувати, бо дійсно європейського погляду на розвиток системи навряд чи знадобляться у глобальному банківському співтоваристві навіть ті з них, що залишилися на українських теренах.

Ключовою банківською інновацією необхідно вважати насамперед новий банківський продукт або послугу – комбіновану, часом нетрадиційну форму банківського обслуговування, яка ґрунтується на запитах клієнтів. Нажаль, практика останніх років свідчить про те, що інноваційна сфера банківського бізнесу далеко не завжди має системний характер, хоча ми є свідками бурхливого впровадження в діяльність банків нових комп'ютерних технологій, інформаційних, комунікаційних каналів т. ін. Інноваційне рішення мусить мати не спорадичний характер, а чітко вивірену стратегію, що особливо важливо в умовах формування глобальної фінансової системи. Тому банки, які зможуть йти в ногу з технологічним процесом – своєчасно розробляти і впроваджувати актуальні бізнес-процеси, адаптуватися по всіх операціях до нових технологічних сервісів, тощо, отримують безперечну перевагу перед конкурентами.

Список використаних джерел:

1. Савчук Н. Глобалізаційні процеси на світовому фінансовому ринку//Савчук Н.//Ринок цінних паперів України. Журнал українського інституту розвитку фондового ринку Київського національного економічного університету, №11-12, 2005. – С.19-24.

2. <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>

3. <http://tsn.ua/groshi/u-mizhnarodnomu-reytingu-ekonomichnoyi-svobod-i-ukrayinu-zalishili-na-poperednomu-misci-582122.html><http://nv.ua/ukr/style/beauty/nazvano-najbilsh-innovatsijni-krajini-svitu-v-2016-rotsi-219930.html>

4. <http://www.unian.ua/eurobusiness/1680681-dvi-tretini-biznesmeniv-ne-zadovoleni-investklimatom-v-ukrajini-reyting-eba.html>
5. <http://bin.ua/news/finance/banking/>
6. <https://realist.online/article/ekonomist-gridzhuk-pro-doviru-i-novu-model-bankivnictva>
7. https://dt.ua/finances/makrodepresiya-ta-mikrooptimizm-_.html
8. <https://realist.online/article/ekonomist-gridzhuk-pro-doviru-i-novu-model-bankivnictva>
9. https://dt.ua/finances/makrodepresiya-ta-mikrooptimizm-_.html
10. <https://realist.online/article/ekonomist-gridzhuk-pro-doviru-i-novu-model-bankivnictva>
11. Гриджук Д. Традиции и тенденции: с чем Украине жить в 2017 году. О чем говорит новая мировая и европейская реальность // <http://forbes.net.ua/opinions/1428062-tradicii-i-tendencii-s-chem-ukraine-zhit-v-2017-godu>
12. Гриджук Д. Экономика счастья // Новое время, 29.07.16
13. Гриджук Д.М. Стратегічні пріоритети розвитку економіки та банківської системи // Гриджук Д.М. // Економіка та підприємництво. Збірник наукових праць ДВНЗ “Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, № 36/37, 2016. — С. 50-58.
14. Гриджук Д. Без интеграции не обойтись // <http://blog.ubr.ua/politika/bez-intehratsii-ne-obohtis-3847425>
15. Гуленок Ю. Про майбутнє країни без майбутнього // Дзеркало тижня. — 26.08.16.
16. Экономика Украины // Валовой внутренний продукт // Статданные на <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>

Nataliia Savchuk,

Doctor of Economic Sciences, professor,

Kiev National Economic University named after Vadym Hetman

Dmytro Grydzhuk, PhD in Economics, associated professor,

Kiev National Economic University named after Vadym Hetman

UKRAINIANS BANKING SYSTEM ON THE WAY OF INTEGRATION IN EUROPEAN FINANCIAL SPACE: PROBLEMS AND TRENDS.

Annotation: The proses of global financial system formation is connected with integration of financial system of any countries into European and world financial space. Financial market globalization process is a part of economic globalization. Banking sector as a national, and as a world, it as a main connection of countries economics and financial world. From one point of view, as a banking sector and

banking system together it is economy's blood. They never cannot be out of these proses. Ukrainian banking system today is on the restriction. And those proses cannot take place without influence of world trends and they are very close connected with domestic traditions also.

Keywords: *financial sector, financial market, banks, banking system, globalization, integration.*